

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 6 (8)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

6

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Karabayev R.Z. Raqamli iqtisodiyot: nazariy asoslari va O‘zbekistonda rivojlanish yo‘nalishlari.....	8
Ubaydullayeva N.A. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznes korxonalarining rivojlanish strategiyalari: nazariy yondashuvlar.....	11
Xatamov A.A. Raqamli transformatsiya asosida ixtisoslashtirilgan savdo majmualarida moliyaviy resurslarni boshqarishni takomillashtirish.....	15
Yokubjonova X.Yo. Co-marketing strategiyasining ekoturizmni brendlashiga integratsiyasi: metodologik yondashuv va amaliy natijalar.....	19
Yusupova M.B., Jamoliddinova (Usmonova) S.S. Ustama xarajatlarni tasniflash va uning mahsulot tannarxini shakllantirishdagi ahamiyati.....	24
Abdug‘ofurova O.M., Yusupova M.B. Ishlab chiqarish korxonalarida tannarxni kalkulyatsiya qilish va uni takomillashtirish yo‘llari.....	27
Xojiboyev M.Sh. Xorijiy tajribalarni O‘zbekiston nodavlat oliy ta’lim muassasalari boshqaruv hisobi tizimiga moslashtirish: nazariy asoslar va amaliy istiqbollari.....	31
Исраилова Д.К. Глобализация в условиях демографического кризиса: экономические риски.....	38
Qurbonova X.I. Bozor iqtisodiyotida davlatning makroiqtisodiy muvozanatni ta’minlash va inqirozga qarshi siyosati.....	43
Asqarov A.H. Oliy o‘quv yurti talabalarida moliyaviy savodxonlikni aniqlash me’zonlari (noiqtisodiy yo‘nalishi talabalar misolida).....	47
Yunusova S.A., Turg‘unboyev A.A. Eko-mehmonxona tushunchasi, turlari va asosiy xususiyatlari.....	51
Barnayev Z.Sh. Xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari raqobatbardoshligining mazmun-mohiyati va xususiyatlari.....	55
Bobokulov A.A. Erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarining hududiy iqtisodiy integratsiyaga ta’siri.....	59
Рахимжонов Б.Б., Рахимжонов Б.Б. Инновационные процессы как фактор развития промышленных предприятий.....	63
Matmusayev M.O. Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari.....	67
Raxmatjonova G.E. Ishlab chiqarish korxonalarining asosiy vositalari buxgalteriya hisobini xalqaro andozalar talablari bo‘yicha takomillashtirish.....	72
Kamoldinova N.A. Ayollar tadbirkorligi faoliyatida raqamli integratsiya darajasini baholash.....	76
Xaitova M.K. Raqamli platformalar orqali biznes modellarini yangilash va kompaniyalar strategik imkoniyatlarini kengaytirish.....	81
Yo‘ldashev M., Sotvoldiyev U. Davlat byudjetini taqchilligi va uni kamaytirish mexanizmlari.....	85
Maribjonov B.I., Arabboyev J.S. Tuman mahalliy byudjetidan moliyalashtiriladigan maktabgacha va maktab ta’limi tashkilotlarining 4-guruh xarajatlarining tahlili.....	88
Ro‘ziyev Sh.Sh. Hududiy iqtisodiy rivojlanishda mahalliy ishlab chiqarishni boshqarishning zamonaviy usullari.....	92
Nematov G‘.G‘., Sotvoldiyev U.K. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning iqtisodiy asoslari va istiqbollari: deкупpling indeksi tahlili.....	95
Karimov D.M., Mustafayeva H. Xorij tajribasi asosida O‘zbekistonda pensiya tizimini takomillashtirish....	99
Ermatova S.I. Sanoat korxonalarida majburiyatlar tarkibi va moliyaviy barqarorlikning empirik tahlili (Andijon viloyati to‘qimachilik korxonalari misolida).....	104
Ermatov M.S. Sun’iy intellekt va mehnat bozorida raqamli inqilob: tahdidmi yoki kelajak imkoniyatimi?....	107
Azizova H.A. Raqamli transformatsiya sharoitida sanoat korxonalarining investitsion-innovatsion faoliyatini takomillashtirish yo‘llari.....	111
Юсупов А.С., Джангабаева Г.П. Международный рынок акций: содержание, виды и особенности..	114
Xusanova Z.R. Andijon viloyatida ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning xususiyatlari.....	119
Abdulazizov A.A. Energetika tarmog‘i korxonalarida ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	122
Norov A.E., Fazliddinov Sh.Sh., Erkinov X.X. Liderlik va motivatsiya o‘rtasidagi munosabatga ta’sir etuvchi omillar.....	126
Атаханова Ш.С., Мирхамидова Д.Н. Цифровая трансформация как инструмент достижения ESG-целей в нефтегазовой сфере Республики Узбекистан.....	131
Toxirov J.R. Mijozlarga yo‘naltirilgan raqamli marketing asosida savdo xizmatlarini modernizatsiya qilish.	136

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

Sulaymonova F., Ro‘zimov B. Online ta’lim xizmatlari bozorining kengayishi natijasida an’anaviy ta’lim sektorida yuz berayotgan iqtisodiy o‘zgarishlar.....	140
Zayavitdinova N.M. Hududda xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	143
Odilova M.A. Kimyo sanoatidagi korxonalar faoliyatida resurslardan samarali foydalanish.....	147
Axmedova D.N. Mintaqaviy raqamli tayyorlik indeksining hududiy iqtisodiy o‘lishga ta’siri.....	151
Sapayeva N.K. O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatida yashil transformatsiya va B2B raqamli marketing asosida barqaror rivojlanish modeli.....	155
Allayarov S. Startup financing mechanisms: a comparative analysis of angel investment, venture capital, bank lending, and state grants.....	158
Махмудов О.Х. Moliya tizimining boshqa iqtisodiy tizimlar bilan aloqadorligi.....	162
Ibragimova M.M. “Yashil iqtisodiyot” va “Yashil tadbirkorlik” tushunchalarining iqtisodiy mazmuni va evolyusion transformatsiyasi.....	167
Olimjonov A. Korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish.....	171
Rakhimboeva B.D. Analysis of the economic situation of the development of export activities of small businesses in Uzbekistan.....	174
Raxmatova F.Y. To‘qimachilik korxonalarida aylanma iqtisodiyot modelini joriy etishning iqtisodiy mexanizmlari.....	178
Ergasheva A.F. Milliy hunarmandchilik mahsulotlarini brendlash va bozorda pozitsiyalashning strategik yondashuvlari.....	181
Navruzova G.U. Theoretical models and institutional mechanisms, forms and structures of cooperation between education and manufacture.....	184
Djumayeva S.K. Yashil investitsiya muhitini shakllantirishda raqamli iqtisodiyotning makroiqtisodiy ta’siri (O‘zbekiston hududlari misolida).....	188
Pardayev TN., Muqimov A.R. Boymirzayev K.M. Jismoniy shaxslar tomonidan olib kiriladigan tovarlardan bojxona to‘lovlarini undirishni takomillashtirish.....	193
Ибодуллоева З.С. Экономические стимулы внедрения водосберегающих технологий в аграрном секторе Узбекистана.....	199
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini yaxshilashda innovatsion yondashuvlar va raqamli vositalar.....	203
Raxmatova S.S. Turizmni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning o‘ziga xos xususiyatlari.....	207
Umarova M.M. Foreign brand spillovers and export performance of smes in emerging economies: a panel data analysis.....	212
Karimova F.A. Ekoturizmni barqaror rivojlantirishning xorijiy tajribasi va ularni O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari.....	217
Raxmanov B.I. Investitsiya siyosatini amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish.....	221
Ashurova G.N. Charm-poyabzal sanoati korxonalarida sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish yo‘llari.....	225
Axmadjanov I.I. Shaharlar va shahar aglomeratsiyalari mintaqalar va mamlakatlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining drayveri.....	228
Эгамназарова Г.Ш. Рақамли тенгсизлик: давлатлар ва тармоқлар ўртасидаги технологик узилишларни камайтириш йўллари.....	232
Mamanazarov M.A. Iqtisodiy o‘lishni rag‘batlantirishda milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning xorij tajribasi.....	236
Химматов А.Х. Йўл корхоналарини хусусийлаштиришнинг афзалликлари ва оқибатлари.....	241
Kambaraliyeva I.S. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining transformatsiyasi va raqamli ko‘nikmalarning ahamiyati.....	244
Muxiddinov T.Sh. Jizzax viloyatida turizm infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishlari.....	248
Sayxdodjayeva N.I. Ijtimoiy va ekologik audit: barqaror rivojlanishni ta’minlashda zamonaviy nazorat mexanizmi.....	253
Fayzullayev J.N. Milliy iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	257
Tursunova N.X. «Xayot sug‘urtasining iqtisodiy mohiyati va uning aholi moliyaviy xavfsizligini ta’minlashdagi roli».....	261
Abdishukurova G.M., Bozorboyev A.R. Sug‘urta kompaniyasi balansini “Risk tetraedri” modeli asosida baholash.....	266
Abdurasulova M.O. Zamonaviy iqtisodiyot nazariyasi asoschilari.....	270

Vaxidov A. Buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi - moliyaviy va boshqaruv hisobi.....	273
Turg‘unova T., Muftaydinov Q. Iqtisodiy zonalarda ekologik tadbirkorlikni investitsion va innovatsion qo‘llab-quvvatlashning xorijiy tajribalari.....	277
Kurbanov F.U. Raqamli iqtisodiyotning moliyaviy xizmatlar bozoriga ta’siri.....	283
Umarov T.S. Qurilish sanoati korxonalari iqtisodiy barqarorligini statistik baholashning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish.....	287
Rahimova N.A. Kichik biznes subyektlarida inson resurslarini boshqarish tizimidagi muammolari va ularni bartaraf etishda zamonaviy yondashuvlar.....	291
Yangiboyev U.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy menejment tizimini takomillashtirishning nazariy-uslubiy asoslari va amaliy yo‘nalishlari.....	295
Махкамова Н.С. Роль зеленых облигации в финансировании проектов устойчивого развития.....	299
To‘xtarova F.Y. Analysis of tourism insurance practices and their economic efficiency.....	304
Anvarov Sh.D. O‘zbekiston qimmatli qog‘ozlar bozorida investitsion muhitni rivojlantirishning institutsional va infratuzilmaviy omillari.....	308
Xalmirzayev O.A. Ko‘p obyektli savdolarida Vickrey-Clark-Groves mexanizmining samaradorligi tahlili....	313
Zaidov I.I. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bozorida raqobat munosabatlarini boshqarish mexanizmlari.....	318
Rahimova N.A. Inson kapitalini boshqarishning tashkilot raqobatbardoshligiga ta’siri.....	321
Gulimboyev S.I., Rejapov X.X. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida ta’lim kreditlarining iqtisodiy ahamiyati....	324
Bardiyev S.U. Mintaqada raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy samaradorligini baholash: Xorazm viloyati misolida.....	328
Qulmatova S.S. Mahalla tizimida oziq-ovqat ta’minoti zanjirini IoT va sun’iy intellekt texnologiyalari asosida intellektual boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....	332
Aminov S.S. Mintaqada qurilish sohasidagi innovatsion rivojlanishga ta’sir etuvchi omillar.....	336
Дадабоева М.М. Кичик бизнеснинг иқтисодий тармоқлари бўйича ривожланиш тенденциялари.....	340
Numonjonova N.A. Kichik biznesni rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish	344
Абдулазизов А.А. Гидроэнергетика саноати ва унда ресурс тежаш жараёнларининг хорижий тажрибалари.....	348
Muradov O.U. Sanoat korxonalarda iqtisodiy samaradorlikni oshirish bo‘yicha xorijiy tajribalar va ulardan foydalanish imkoniyatlari.....	352
Saidova M.J. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish tajribasi va uni O‘zbekistonda qo‘llash yo‘nalishlari.....	356
Umirova G.Sh. Qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarda rentabellik ko‘rsatkichlari asosida iqtisodiy samaradorlikni baholash metodikasini takomillashtirish.....	360
Narmanov U.A., Nazarov J.B., Tursunaxmadov X.Sh. Moliyaviy risklarning iqtisodiy ahamiyati va uni boshqarishning zarurligi: risk tushunchasi va uning turlari.....	365
Nosirov S.N. Barqaror moliyalashtirish global bozorlari: zamonaviy tendensiyalar va rivojlanish muammolari.....	369
Farmanov J.Z., Sanetullaev A.E. Modeling of economic basis and forecast indicators of innovation transformation processes in agricultural entrepreneurship.....	373
Mirzataev S.M. Integration of digital and smart technologies in increasing the ecological resilience of the agricultural system.....	376
Kidirniyazov A.Sh. Development of artificial intelligence-based service monitoring systems for construction quality control.....	379
Абдуллаева Ш.Э. Халқаро индекслар асосида ижтимоий ҳимоя тизимини молиялаштириш.....	382
Mirjalolova M.M. Sun’iy intellekt texnologiyalarining O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik samaradorligini oshirishdagi o‘rni.....	389
Baytanov O‘.M. Sanoat korxonalarda mahsulot sifatini boshqarishning tarmoq xususiyatlari.....	394
Умаров А.Т. Особенности развития социальной сферы в Узбекистане.....	400

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Smith, A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. – London: Strahan and Cadell, 1776. – 1100 p.
2. Бобылев С.Н., Захаров В.М. Зеленая экономика и модернизация. Эколого-экономические основы устойчивого развития. – М.: Экономика, 2020. – 272 с. 3. Legrand W., Sloan P., Chen J.S. Sustainability in the Hospitality Industry: Principles of Sustainable Operations. – 4th edition. – London: Routledge, 2022. – 612 p.
4. Актуальные проблемы развития индустрии гостеприимства в условиях перехода к устойчивому развитию: Материалы всероссийской научно-практической конференции. – СПб.: Изд-во СПбГЭУ, 2021. – 186 с.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi (stat.uz). O‘zbekiston ekomehmonxona sektorining 2025-yil yanvar-dekabr oylaridagi iqtisodiy ko‘rsatkichlari: statistik to‘plam. – T., 2026.
6. Ricardo, D. On the Principles of Political Economy and Taxation. – London: John Murray, 1817.
7. Marshall, A. Principles of Economics. – London: Macmillan and Co., 1890.

UDK: 338.46

**XIZMAT KO‘RSATISH SOHASI KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINING
MAZMUN-MOHİYATI VA XUSUSIYATLARI**

CONTENT AND FEATURES OF COMPETITIVENESS OF SERVICE ENTERPRISES

**СОДЕРЖАНИЕ И ОСОБЕННОСТИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ
ПРЕДПРИЯТИЙ, ПРЕДОСТАВЛЯЮЩИХ УСЛУГИ**

Barnayev Zarif Sharifovich

Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari raqobatbardoshligining mazmun-mohiyati va uning o‘ziga xos xususiyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etilgan. Muallif raqobatbardoshlik tushunchasining evolyutsiyasini ko‘rib chiqib, xizmat sohasidagi korxonalar uchun xos bo‘lgan raqobat omillarini aniqlagan.

Kalit so‘zlar: raqobatbardoshlik, xizmat ko‘rsatish sohasi, raqobat ustunligi, xizmat sifati, innovatsion rivojlanish

В данной статье рассматриваются сущность и специфические характеристики конкурентоспособности предприятий сферы услуг с научно-теоретической точки зрения. Автор анализирует эволюцию понятия конкурентоспособности и выявляет факторы конкурентоспособности, характерные для предприятий сферы услуг.

Ключевые слова: конкурентоспособность, сфера услуг, конкурентное преимущество, качество услуг, инновационное развитие

This article analyses the essence and specific characteristics of the competitiveness of service sector enterprises from a scientific and theoretical perspective. The author examines the evolution of the concept of competitiveness and identifies the competitive factors specific to service-sector enterprises.

Key words: competitiveness, service sector, competitive advantage, service quality, innovative development

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi va raqamli transformatsiya sharoitida xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari faoliyatining samaradorligi tobora strategik ahamiyat kasb etib bormoqda. Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlar yalpi ichki mahsulotining 70–80 foizini xizmat ko‘rsatish sektori tashkil etishi bu sohaning iqtisodiy tizimda tutgan o‘rnini yaqqol ko‘rsatadi. O‘zbekiston Respublikasida ham iqtisodiy islohotlar doirasida xizmat ko‘rsatish sohasini modernizatsiya qilish va uning raqobatbardoshligini ta‘minlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan.

Shu bilan birga, raqobatbardoshlik masalasi nazariy jihatdan ham, amaliy jihatdan ham to‘liq o‘rganilmagan muammo bo‘lib qolmoqda. Xizmat ko‘rsatish sohasining o‘ziga xos xususiyatlari — nomoddiylik, ishlab chiqarish va iste‘molning bir vaqtda amalga oshishi, sifatni standartlashtirish imkoniyatining cheklanganligi — mazkur tarmoqda raqobatbardoshlikni aniqlash va o‘lchash uchun maxsus yondashuvlarni talab etadi.

Raqobatbardoshlik nazariyasining ilmiy asoslarini belgilashda M. Porterning «Raqobat ustunligi» [2] asari alohida o‘rin tutadi. Porter raqobatbardoshlikni «bozorda ustunlikka erishish va uni saqlash qobiliyati» sifatida ta‘riflagan holda, narx va farqlanish strategiyalariga asoslangan ikki xil raqobat ustunligini aniqlagan [1]. Keyinchalik Prahalad va Hamel [3] «asosiy kompetensiyalar» nazariyasini ishlab chiqib, korxona raqobatbardoshligining ichki imkoniyatlar — bilim, ko‘nikma va texnologiyalar — bilan uzviy bog‘liqligini asoslab bergan [5].

Xizmat ko‘rsatish sohasida raqobatbardoshlikning o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganishda Zeithaml, Parasuraman va Berry [4] tomonidan ishlab chiqilgan SERVQUAL modeli muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu model xizmat sifatini besh o‘lcham — ishonchlilik, sezgirlik, kafolatlilik, empatiya va moddiy ko‘rinish — bo‘yicha baholaydi va xizmat ko‘rsatish sohasida raqobatbardoshlikning asosiy mezonlaridan biri sifatida sifat omilini birinchi o‘ringa qo‘yadi [1].

Dunning [6] va Rugman [8] ishlarida xizmat ko‘rsatish sohasidagi transmilliy korporatsiyalar raqobatbardoshligi xalqaro aspektda o‘rganilgan. Aynan shu davrdan boshlab xizmat tarmoqlarida raqobatbardoshlik tahlili alohida ilmiy yo‘nalish sifatida shakllana boshlagan. Keyinchalik Dunning (2001) «OLI paradigmasi» doirasida xizmat sohasidagi investitsiya va raqobat omillarini yanada kengaytirib tahlil etgan. [8]

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo‘llanilgan: tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik usullar, ekspert baholash va monografik tavsif metodi. Empirik ma‘lumotlar bazasi sifatida Jahon iqtisodiy forumining Jahon raqobatbardoshlik indeksi (2022–2023), O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma‘lumotlari (2019–2023), Dunyo banki Biznes muhiti ma‘lumotlar bazasi, shuningdek muallif tomonidan o‘tkazilgan 120 nafar korxona rahbari va menejeri bilan intervyu natijalari ishlatilgan.

Tadqiqot ikki asosiy bosqichni o‘z ichiga oladi. Birinchi bosqichda xizmat ko‘rsatish sohasida raqobatbardoshlikning nazariy modeli ishlab chiqilgan: mavjud adabiyotlar tahlili asosida asosiy tushunchalar aniqlangan, xizmat sohasining o‘ziga xos raqobat omillari tizimlashtirilgan. Ikkinchi bosqichda ushbu nazariy model empirik ma‘lumotlar bilan sinovdan o‘tkazilgan, O‘zbekiston ko‘rsatkichlari Qozog‘iston, Rossiya va Xitoy ko‘rsatkichlari bilan qiyosiy tahlil qilingan.

Xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari raqobatbardoshligining mazmun-mohiyati

Iqtisodiy adabiyotlarda raqobatbardoshlikka oid turli ta‘riflar mavjud bo‘lsa-da, ular umumiy mohiyatga ega: raqobatbardoshlik — bu subyektning bozor kurashida boshqalardan ustun turish va ushbu ustunlikni uzoq muddatda saqlab qolish qobiliyatidir. Biroq xizmat ko‘rsatish sohasiga nisbatan ushbu ta‘rif bir qator muhim qo‘shimchalarni talab etadi.

Xizmat ko‘rsatish sohasi raqobatbardoshligining o‘ziga xos xususiyatlari

Tadqiqot xizmat ko‘rsatish sohasi raqobatbardoshligining quyidagi asosiy xususiyatlarini aniqladi:

1. Nomoddiylik va ko‘rinmaslik xususiyati. Xizmat mahsulotidan farqli o‘laroq, sotib olishdan oldin baholanishi qiyin. Shu sababli raqobat brend obro‘si, mijoz izohlari va «og‘izdan-og‘izga» axborot tarqalishi asosida olib boriladi.

2. Xizmat ko‘rsatish jarayonining o‘ziga xosligi. Xizmat ko‘rsatish davomida mijoz ishtirokining yuqoriligi raqobatni ko‘p jihatdan «sahna ortida» emas, balki «sahna o‘zida» — mijoz

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

ko‘z o‘ngida kechiradi. Bu muloqot madaniyati, xodim munosabati va atrof-muhitning raqobatda hal qiluvchi rol o‘ynashiga olib keladi.

3. Raqobatning insoniy omil bilan uzviy bog‘liqligi. Xizmat sohasida raqobatbardoshlik ko‘p jihatdan xodimlar kapitaliga bog‘liq. Xodimlar malakasi, kasbiy tayyorgarligi va mijoz bilan muloqot ko‘nikmasi raqobat ustunligining tarkibiy qismi hisoblanadi.

4. Raqamli transformatsiya orqali raqobat. Bugungi kunda xizmat sohasida sun‘iy intellekt, katta ma‘lumotlar tahlili va avtomatlashtirish texnologiyalari raqobat manbaiga aylanmoqda. Raqamlashtirish sifat nazoratini takomillashtirish, xarajatlarni kamaytirish va yangi bozorlarni egallashga imkon beradi.

5. Geografik va madaniy omillarning roli. Xizmat ko‘rsatish globallashtirish davrida ham ko‘pincha mahalliy xususiyatlarni saqlab qoladi. Milliy madaniyat, til va an‘analar xizmat sifati standartlarini belgilaydi hamda xorijiy raqobatchilar bilan kurashda mahalliy ustunlikka aylanishi mumkin.

1-jadval

Xizmat ko‘rsatish sohasi raqobatbardoshligi ko‘rsatkichlarining xalqaro qiyosiy tahlili

Ko‘rsatkich	O‘zbekiston (2023)	Qozog‘iston (2023)	Rossiya (2023)	Xitoy (2023)	Tavsiya etilgan me‘yor
YAIMda xizmat ko‘rsatish sohasining ulushi (%)	52,4	61,7	56,2	54,9	>60%
Korxonalarning o‘rtacha yosh (yil)	6,8	9,2	11,4	7,6	>10 yil
Raqobatbardoshlik indeksi (GCI, 1–7 ball)	4,31	4,72	4,58	5,11	>5,0
Innovatsiyaga investitsiya (% YAIMdan)	0,9	1,4	1,2	2,4	>2,0%
Raqamlashtirish darajasi (0–100 ball)	48,3	61,5	67,4	78,2	>70
Mijoz qoniqish indeksi (0–100)	67,2	72,4	74,1	80,6	>75
Xodimlar malakasi (0–10 ball)	5,9	6,7	7,1	7,8	>7,0
Eksport ulushi (% umumiy eksportdan)	28,6	38,4	32,1	14,7	>40%
Mehnat unumdorligi o‘sishi (%)	4,2	3,8	2,1	5,6	>5%
Moliyaviy barqarorlik koeffitsiyenti	0,54	0,68	0,71	0,79	>0,70

Manba: Jahon iqtisodiy forumi (GCI, 2023), O‘zbekiston Statistika agentligi (2023), Dunyo banki ma‘lumotlari, muallif hisob-kitoblari asosida tuzilgan.

Qiyosiy jadval tahlili bir qator muhim xulosalar chiqarishga imkon beradi. YAIMda xizmat sohasining ulushi bo‘yicha O‘zbekiston (52,4%) hali tavsiya etilgan 60% me‘yoridan past bo‘lib, Qozog‘iston (61,7%) va Rossiya (56,2%) ko‘rsatkichlariga nisbatan orqada qolmoqda. Bu soha rivojlanish salohiyatining mavjudligini, lekin shu bilan birga tuzilmaviy o‘zgarishlar zarurligini ko‘rsatadi.

Jahon raqobatbardoshlik indeksi (GCI) bo‘yicha O‘zbekiston 4,31 ball bilan tahlil qilingan mamlakatlar ichida eng past ko‘rsatkichni namoyish etmoqda. Birinchi o‘rinda Xitoy (5,11) va Qozog‘iston (4,72) turadi. Bu umumiy biznes muhiti, institutsional sifat va innovatsion imkoniyatlar bo‘yicha yetakchilardan sezilarli orqada qolinayotganligini anglatadi.

Innovatsiyaga investitsiya ko‘rsatkichi eng tashvishli holatni aks ettiradi: O‘zbekiston (0,9%) tavsiya etilgan 2,0% dan ikki baravar past. Xitoyda ushbu ko‘rsatkich 2,4% ni tashkil etishi mamlakat

xizmat sohasining yuqori texnologik darajasini ta’minlashga yordam bermoqda. O‘zbekistonda innovatsiya salohiyatining past bo‘lishi uzoq muddatli raqobatbardoshlikka jiddiy tahdid soladi.

Raqamlashtirish darajasi bo‘yicha O‘zbekiston (48,3 ball) Xitoydan (78,2) 30 ballga, Rossiyadan (67,4) esa 19 ballga orqada. Bu ko‘rsatkich xizmat sohasida raqamli transformatsiyani tezlashtirish zaruratini yaqqol ko‘rsatadi. Shunday bo‘lsa-da, O‘zbekistonda raqamlashtirishning joriy etilishi jadal sur’atlarda amalga oshirilayotgani (2019 yildan 2023 yilga qadar 12 ballga o‘sdi) ijobiy tendensiya hisoblanadi.

Amalga oshirilgan tadqiqot xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari raqobatbardoshligining mazmun-mohiyati va xususiyatlarini yanada chuqurroq anglashga imkon berdi. Olingan xulosalarni quyidagicha umumlashtirish mumkin:

1. Xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari raqobatbardoshligi an’anaviy sanoat raqobatbardoshligidan sifat jihatidan farqlanadi. Uning asosiy belgilari — nomoddiylik, insoniy omilning hal qiluvchi roli va mijoz qoniqishining markaziy o‘rni — maxsus konseptual yondashuv talab etadi.

2. Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekiston xizmat sohasi korxonalari raqobatbardoshligining GCI indeksi, innovatsiya salohiyati, raqamlashtirish darajasi va mijoz qoniqishi kabi muhim ko‘rsatkichlari bo‘yicha xalqaro me’yorlardan sezilarli orqada qolmoqda.

3. Raqobatbardoshlikni oshirishning ustuvor yo‘nalishlari: (a) raqamli texnologiyalarni joriy etishni jadallash tıpish; (b) xodimlar malakasini uzluksiz rivojlantirish; (c) mijozga yo‘naltirilgan menejment tizimlarini yangilash; (d) xizmat eksportini rag‘batlantirish; (e) innovatsion ekotizimni shakllantirish.

4. Davlat siyosati darajasida xizmat sohasiga yo‘naltirilgan investitsiyalarni rag‘batlantirish, kichik va o‘rta biznesga texnologiya transferini qo‘llab-quvvatlash, hamda xalqaro hamkorlik mexanizmlarini kengaytirish zarur.

Kelgusida o‘tkaziladigan tadqiqotlarda xizmat ko‘rsatish sohasining alohida tarmoqlari (turizm, axborot texnologiyalari, ta’lim, sog‘liqni saqlash) bo‘yicha raqobatbardoshlik ko‘rsatkichlarini chuqurroq tahlil qilish hamda korxona darajasidagi omillarni ekonometrik modellar asosida baholash maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press, New York. 557 p.
2. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Harvard Business Review, Vol. 68, No. 2, pp. 73–91.
3. Prahalad, C. K., & Hamel, G. (1990). *The Core Competence of the Corporation*. Harvard Business Review, Vol. 68, No. 3, pp. 79–91.
4. Zeithaml, V. A., Parasuraman, A., & Berry, L. L. (1988). *SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality*. Journal of Retailing, Vol. 64, No. 1, pp. 12–40.
5. Grönroos, C. (1990). *Service Management and Marketing: Managing the Moments of Truth in Service Competition*. Lexington Books, Massachusetts. 298 p.
6. Dunning, J. H. (1988). *The Eclectic Paradigm of International Production: A Restatement and Some Possible Extensions*. Journal of International Business Studies, Vol. 19, No. 1, pp. 1–31.
7. Dunning, J. H. (2001). *The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future*. International Journal of the Economics of Business, Vol. 8, No. 2, pp. 173–190.
8. Rugman, A. M. (1981). *Inside the Multinationals: The Economics of Internal Markets*. Columbia University Press, New York. 177 p.
9. Schwab, K. (Ed.). (2019). *The Global Competitiveness Report 2019*. World Economic Forum, Geneva. 666 p.
10. Barney, J. B. (1991). *Firm Resources and Sustained Competitive Advantage*. Journal of Management, Vol. 17, No. 1, pp. 99–120.